

Overweging 22 april 2018

elkaar hoeden en weiden

Lezingen: Ezechiël 34, 1-10; 1Johannes 3, 1-8; Johannes 10, 11-16

Wat mogen we van elkaar verwachten? En waarop zouden we elkaar in alle redelijkheid kunnen aanspreken? Het antwoord op deze vraag is gekoppeld aan de relatie die we met elkaar hebben.

Er is een groot verschil tussen verwachtingspatronen in het meer persoonlijke sociale en private intermenselijke verkeer en ten aanzien van rollen die mensen in een samenleving vervullen, hoe groot of klein dat samenlevingsverband ook is. In het gezin lopen rolverwachtingen en persoonlijke verwachtingen naast en door elkaar. En zo is het ook in de relatie tot God. In de maatschappij overwegen de rolverwachtingen. We willen er graag op kunnen vertrouwen dat mensen beantwoorden aan onze verwachtingen.

Vertrouwen stoelt op betrouwbaarheid. In relationele zin is dat de zekerheid dat mensen zijn wie ze zeggen te zijn, dat zij doen wat zij zeggen, dat zij zich gedragen in overeenstemming met de rol die zij vervullen. Een vader, een leraar, een pastor, een rechter, een wethouder of een minister. Hun functie roept terechte verwachtingen op en het schokt ons wanneer zij zich daarnaar niet gedragen. Anderzijds moeten we ook realistisch zijn in onze verwachtingen.

Vrede, veiligheid en vertrouwen in de samenleving, en ook in de kerk, hangen af van de betrouwbaarheid van de relaties en instituties. Hoe formeler de relatie, hoe meer je erop moet kunnen vertrouwen dat mensen zich gedragen overeenkomstig hun taak en functie. En dat ook instituten zich als zodanig gedragen.

Wanneer dat niet gebeurt, raken mensen het vertrouwen in de samenleving kwijt, en in het ergste geval desintegreert de samenleving. Het instituut verliest zijn geloofwaardigheid. Het wordt tot iets waar het vermeende recht van de slimste, de sterkste, de brutaalste geldt. Dat mechanisme maakt vele slachtoffers; en we zien het dagelijks gebeuren.

Wanneer dat institutioneel op het niveau van de leiding gebeurt, wordt de gerechtigheid gegijzeld en raakt het volk in ballingschap. Het is niet zo moeilijk om te herkennen hoe in onze wereld door bepaalde leiders het recht wordt gemanipuleerd en het volk zijn zekerheid en veiligheid verliest. Met onder andere als gevolg geestelijke ballingschap, isolement en feitelijke migratie. Zo zou het niet moeten zijn in een samenleving van mensen.

In ieder geval wijzen de lezingen ons op een andere weg. Ezechiël laakt de herders die zich verrijken ten koste van de schapen. Die de schapen alleen als melkkoe zien. Het is de arrogantie van de macht. We kennen nogal wat herders van volken die zich verrijken ten koste van hun onderdanen. Die zwelgen in persoonlijke rijkdom in plaats van de rijkdom van het land ten goede te brengen aan het volk voor gezondheidszorg, onderwijs, huisvesting en werkgelegenheid. De Schriften normeren de samenleving naar termen van verantwoordelijkheid, zorgvuldigheid, barmhartigheid en gerechtigheid. Deze worden gezien binnen het verstaansmodel en de context van het verbond van God met zijn volk. Een verbond dat gebaseerd is op een liefdevol kennen van elkaar. Vanuit religieus standpunt bezien normeert de relatie tussen God en zijn volk alle andere relaties.

Ten aanzien van God hebben we persoonlijk ook allerlei verwachtingen die we baseren op wat we van hem menen te kennen, op de rollen die we hem toedichten, inclusief de vaderrol, de herdersrol. Hoe we God zien bepaalt ook wat we van hem verwachten. Het tekent de relatie die we met hem onderhouden. Ook voor die relatie geldt dat we onze verwachtingen telkens moeten toetsen. Soms kunnen we heel lang toe met de beelden die we van God hebben. Er kunnen zich ook situaties voordoen waarin dat beeld barst. Situaties waarin God niet beantwoordt aan onze verwachtingen. Ligt dat dan aan God? Ligt het aan ons verwachtingspatroon? Weten we eigenlijk wel wat we kunnen verwachten? Kennen wij onszelf, kennen we God voldoende om dat te weten? Gaan we dan uit elkaar wanneer de Ander ons teleurstelt of zoeken we samen een weg verder door dit leven?

We spreken heel vaak over de almachtige God en dat schept nogal wat verwachtingen. Het is de vraag of die wel zo reëel zijn. Misschien in verband met de schepping, misschien. De scheppingsverhalen gaan echter niet zozeer over Gods macht. Zij gaan over het protoverbond van licht en leven, van voedsel en vruchtbaarheid, van respect voor elkaars eigenheid in de relatie tussen God en de mens. De God van het verbond beantwoordt eigenlijk niet aan het beeld van de almacht. Het is eerder een God van vallen en opstaan, van vergeving en nieuw begin, van, solidariteit, gerechtigheid en trouw. Die de gebrokenen opricht en het geknakte riet niet breekt. Die ballingen thuisbrengt en zijn gegeven woord bewaart. Het is een mensengod. Geen onmenselijke god. Het is precies deze God die gerepresenteerd wordt door Jezus Christus. Hij is de gestalte van de relatie die God met zijn volk onderhoudt.

Het evangelie getuigt ervan waar Jezus zegt: “Ik ben de goede herder. Ik ken mijn schapen en mijn schapen kennen mij. Ik geef mijn leven voor mijn schapen”. Hij is de betrouwbare getuige, de zichtbare en tastbare kant van God. Degene die we niet kunnen zien wordt geopenbaard in Hem. Wanneer wij luisteren naar zijn stem wordt het één kudde en één herder die alleen samen elkaar betekenen. Zonder herder geen kudde en zonder kudde geen herder. Zij bestaan, net zoals de gemeente en de voorganger, slechts in relatie tot elkaar.

Daarom is het ook zo belangrijk om samen te komen en samen naar zijn stem te luisteren. Het woord van de Schrift te beluisteren. Want in dat luisteren groeien we in eenheid met elkaar en met Hem en worden we volk van God. In het biddend en dankend samenkomen ontvangen wij zijn leven om, ik zeg het nog maar eens, te worden wat we zijn, gemeenschap van Christus, lichaam van Christus. Zo leren we ook de Vader kennen met dezelfde liefde waarmee Hij ons kent.

Deze week was ik bij een lezing van professor Frances Young. Zij heeft zich intensief bezig gehouden met de studie naar de ontwikkeling van ons geloof en van onze geloofsbelijdenissen in de vroege kerk. Daarbinnen ook met het vroegchristelijke mensbeeld. Mede op grond van haar studie van de vroege kerkvaders ziet zij in de vroege kerk een meer corporatieve identiteit en niet zozeer een individuele. Dat betekent onder andere dat ook het uiteindelijke heil geen individuele aangelegenheid is, net zo min als opstanding en nieuwe schepping. Het is mooi om hier te spreken van een corporatieve identiteit omdat dit woord afgeleid is van het Latijnse woord voor lichaam. Wij zijn maar Lichaam van Christus wanneer we staan in een hechte relatie met elkaar en met Christus. Deze verbondsrealiteit van een corporatieve identiteit geldt ook voor het godsvolk van het oude en het nieuwe testament.

In een situatie waarin het individu maatgevend is en uitgangspunt voor het denken over de samenleving pleit zij voor een nieuw mensbeeld. Een dat niet uitgaat van het individuele zelf dat zich vanuit zichzelf ontplooit, maar een die zijn identiteit ontleent aan wederkerigheid en relatie. Aan verbondenheid. Het is juist onze eigen gebrokenheid die ons in verbinding brengt met de naaste. Het is niet alleen dat we elkaar nodig hebben in praktische zin, we kunnen alleen maar mens zijn met elkaar. We kunnen alleen maar kinderen van God zijn in liefdevolle verbondenheid met God en met elkaar.

Het lijkt op het 12^e eeuwse Perzische sprookje van Farad ut-din atarn waarvan de titel zoveel betekent als samenkomst/samenkomen van de vogels. Het gaat over de vogels (zielen) die op zoek gaan naar het hof van hun koning Simoerg. Zij moeten gaan door zeven valleien: die van het zoeken, de liefde, de kennis, de onthechting, eenheid, ontzag, armoede en afstand doen van het ik. Uiteindelijk komen dertig vogels bij hun koning, wiens naam betekent: dertig vogels. Zij herkennen de koning in zichzelf en de koning herkent zichzelf in hen. Zij hebben een gemeenschappelijke identiteit en in de zoektocht zijn zij geworden wie zij zochten. Zo gaat het ook in de samenkomst van de gelovigen.

En we herkennen het in de woorden van de Johannesbrief: “Hoe groot is de liefde die de Vader ons betoond heeft. Wij worden kinderen van God genoemd en we zijn het ook. De wereld kent ons niet, omdat zij hem niet heeft erkend. Geliefden, nu al zijn we kinderen van God en wat we zullen zijn is nog niet geopenbaard. Maar wij weten dat, wanneer hij zal verschijnen, wij aan hem gelijk zullen zijn, want wij zullen hem zien zoals hij is. Wie dat verwacht maakt zich zuiver, zoals Jezus zuiver is”. Amen.